

РОЗВИТОК ЄВРЕЙСЬКОЇ ДУМКИ ЯК ЧИННИК
ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СВІТІ:
ІСТОРІОГРАФІЯ 90-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

*Стаття є першим комплексним дослідженням на цю тему у вітчизняній науці. Робота містить огляд основних досягнень історіографії 1990-х років щодо ролі єврейської думки у формуванні суспільних цінностей у світі. До статті увійшов аналіз найбільш цікавої англомовної літератури щодо цієї наукової проблеми. У підсумку сформульовані основні висновки щодо характерних рис та досягнень дослідження єврейської думки в період 1990-х років та його впливу на формування суспільних цінностей у світі. **Ключові слова:** єврейська філософія, цінності, історіографія, думка*

***Kozerod O.V. Development of the Jewish thought as a factor of social values development worldwide: Historiography of the 90s XX century.** Article is the first comprehensive study on the topic in our national science. The article reviews major achievements in historiography of the 1990s in relation to a role of the Jewish thought in forming global social values. The article covers the analysis of the most challenging works written in English devoted to that scientific problem. The summary thereof lays out main conclusions for specifics and achievements in Jewish thought studies of the 1990s and its impact on the formation of social values worldwide. **Keywords:** Jewish Philosophy, Values, Historiography, Thought.*

Проблема розвитку світової єврейської думки є однією з невивчених в українській історіографії. Разом з тим, вивчення цієї актуальної теми зумовлене необхідністю духовного розвитку сучасної єврейської спільноти України та поліпшенням справи її інтеграції у громадянське суспільство. Єврейська філософська та релігійна думка є важливим чинником формування суспільних цінностей частини населення України, а також єврейської ідентичності та динамічного розвитку сучасної єврейської культури.

Слід зазначити, що в останні десятиріччя інтерес до проблем єврейської думки у світі постійно зростає, що є наслідком її неподільного зв'язку із біблійною культурою. Тому однією із функцій

єврейської думки є формулювання відповідей на основні виклики сучасного життя, які становлять порядок денний світового суспільства у останні 20 років, у тому числі формування суспільних цінностей та моралі.

Завданням цієї статті є визначення та дослідження основних напрямів розвитку єврейської філософської та релігійної думки 1990-х років, який став періодом швидкого зростання кількості робіт, присвячених цій проблематиці.

Однією з найбільш важливих робіт, що з'явилася у 1990 р. та репрезентувала новий філософський підхід до єврейської історії, стала монографія Ефраїма Шмуелі «Сім єврейських культур: реінтерпретація єврейської історії і думки». Дослідник узагальнив дані сучасної історії, філософії, текстології, біблійних наук, соціології, літератури і психології на єврейську історію. Єврейська історія розглядається як розгортання семи послідовних систем культур, де кожна з них виникає свого часу як заперечення та наступне продовження попередніх культур. Перші п'ять з них — є п'ять «культур віри», наступні дві — «світської культури», «звілення і національно-ізраїльського періоду». Шмуелі стверджує, що сучасні культури створили нову систему координат для єврейського народу. Єврейська історія та думка у XXI столітті розглядається вже з позицій наукової методології, а не як «божественна драма», яка була «герменевтичним ключем» до єврейських проблем протягом багатьох сторіч. На думку Шмуелі, потрібно виробити новий баланс, який дозволив би зберегти творчі елементи минулого й сприяв би переосмисленню єврейської історії і думки [1].

Оглядом походження і розвитку хасидизму — впливового містичного руху, який зародився у XVIII столітті — стала книга Песаха Шіндлера. Автор вивчає питання про те, як хасидизм відгукнувся на проблему добра і зла та страждання єврейського народу, зокрема Голокост. Головна тема, яка дискутується автором, це причини та наслідки пасивності опору німецьким поневолювачам з боку хасидських рабинів під час Голокосту [2].

Важливою роботою, присвяченою розвитку сучасної єврейської думки в Америці, стала збірка оригінальних есе відомого філософа Майкла Беренбаума «Після трагедії і тріумфу», в якій розглядаються три основні дослідницькі проблеми: ідентичності євреїв після трагедії Голокосту і створення Держави Ізраїль, напруженість, яка виникла у єврейській традиції між історією віктимізації та досягнень і шляхів розвитку єврейської громади в нових умовах

ескалації антисемітизму. Беренбаум аналізує роботи Мартіна Бубера, Франца Розенцвейга, які присвячені проблемам ортодоксального іудаїзму, проблеми вибору, плюралістичного підходу до єврейської релігії. Він розглядає питання: чому саме осмислення Голокосту посіло центральне місце у американському єврейському житті та як на цьому відобразилися особливості американської філософії. Книга Беренбаума стала вдалою спробою синтезу історичних та богословських методів, які дозволяють оцінити наслідки Голокосту для єврейської ідентичності та майбутнього розвитку єврейської історії [3].

Важливе місце в історіографії іудаїки належить роботі Менахема Мансура «Єврейська історія та думка: вступ», яка вийшла у 1991 р. Книга містить розділи, які присвячені еллінізму, іудаїзму, Сувоям Мертвого моря, Мосаді, Мартіну Буберу. Автор ставить та вирішує питання щодо того, як відбувалося формування єврейської системи моральних цінностей, чим вони відрізнялися від цінностей різних суспільств, які спостерігалися у різні епохи існування людства. Мансур аналізує єврейську культуру у хронологічному порядку: від біблійної епохи до сучасної Держави Ізраїль [4].

Питання неоплатонізму та єврейської думки розглянуті у збірці робіт провідних світових філософів за редакцією Ленна Гудмана, яка вийшла у Нью-Йоркському державному університеті у липні 1992 р. Особливу увагу автори збірки приділили діяльності поширювача неоплатонізму у Європі єврейського філософа та поета Ібн Габіроля. Він у своїй роботі «Джерела життя» спробував примирити неоплатонізм із монотеїстичною концепцією іудаїзму та розробити систему філософських поглядів та моральних цінностей, незалежно від єврейської релігійної догми [5].

Проблему ділеми у розвитку сучасної єврейської думки порушив у своєму дослідженні Майкл Морган, який проаналізував існуючі дилеми сучасного іудаїзму та співвідношення між розумом і Одкровенням, історією і вірою. Він робить спробу відповісти на одне з найважливіших питань: чи буде іудаїзм зберігати свої позиції як універсальний набір переконань, який допомагає євреям вижити у будь-яку історичну епоху та на будь-якій території проживання? Морган глибоко аналізує та переосмислює єврейську філософію періоду пост-Голокосту та намічає нові шляхи для розуміння дилем єврейської думки [6].

Проблемі місця Мідрашу у єврейській філософській думці розкрили автори збірки «Уява про Мідраш: єврейська екзегеза, думка

та історія», яка вийшла за редакцією Майкла Фішбейна. Автори есе розглянули таке явище в єврейській думці, як текстуалізм. Вони виходять за рамки сучасних літературних підходів до Мідрашу як важливого джерела іудейської думки. Книга досліджує аспекти класичного Мідрашу із різних точок зору, в тому числі міфотворчості та культури притч. Автори фокусуються на таких жанрах середньовічної екзегези, як простий сенс алегорії, містика [7].

Книга «Інше в єврейській думці та історії: будівництво єврейської культури» вмістила роботи найбільш відомих фахівців у сфері дослідження культурних кордонів, групової ідентичності. В книзі розглядається питання про те, як була сформована єврейська самосвідомість, як відбувалось її розширення та трансформація. Збірка створена групою міжнародних експертів, які освітили такі питання, як «інші у біблійному світі», «взаємовідносини чоловіків і жінок у єврейській та римській культурах», «чорношкірі у єврейській літературі», «єврейський образ тіла як іншого», «жінки в ізраїльському кіно» тощо. Проте у роботі не розкривається суто релігійна характеристика поняття «інше» та досвід розв'язання проблеми інакомислення у єврейській думці та історії [8].

У роботі «Вибір у сучасній єврейській думці: партизанський гід», яка вийшла за редакцією Євгена Боровіца, відзначається унікальним внеском єврейської релігійної думки у розвиток сучасного світу. До збірки увійшли статті, які стосуються таких сучасних течій єврейської філософської думки, як уже відомих — містицизму та постмодернізму, і нових, зокрема єврейської феміністської теології. Були розглянуті та проаналізовані роботи Германа Коена, Лео Бека, Мордехая Каплана, Франца Розенцвейга, Тартіна Бубера, Авраама Хешеля, Йосипа Соловейчика. У збірці також були розглянуті, зокрема, такі проблеми, як розвиток філософії сіонізму, осмислення Голокосту, а також питань єврейської самоідентичності тощо [9].

Найбільш наближеною роботою до текстів, які становлять основу релігійного напрямку хасидизму, стала книга Нормана Ламма «Релігійна думка хасидизму: текст та коментар», яка вийшла у видавництві «Майкл Шарф» у 1999 р. Норман Ламм пропонує власну концепцію історії хасидизму, який виник у XVIII ст. під керівництвом Ісраеля Баал-Шем-Това. В зв'язку з тим, що хасидизм був месіанським рухом, він з самого початку мав чимало критиків. Але Ламм вводить до наукового обігу багато документів, пов'язаних з цією течією іудаїзму, в тому числі теологічних робіт

засновників хасидизму, які до цього не використовувалися дослідниками, нових історичних документів. Кожний з 18 розділів книги присвячений окремій інтелектуальній темі, в тому числі «Б-г і Провидіння», «Душа», «Зло і страждання», «Вигнання та викуп». Ламм розпочинає кожен розділ філософським есе та історичною довідкою, а потім наводить висловлювання та думки на ці теми різних хасидських діячів, які жили з XVIII по XX ст. Так, наприклад, розділу «Душа» передують матеріали з книг «10 сефірот єврейської душі» рабина Шнеура Залмана (1745–1813), рабина «Елімелеха» (1717–1787), рабина Маггіда з Межиріччя (1710–1772) тощо. У цих роботах обумовлюється необхідність аскетичної поведінки, містичного трактування подій життя тощо [10]. Ця робота, яку можна назвати прокоментованою та навчальною антологією хасидської думки, стала найбільш значущим виданням подібного роду, яке з'явилося у XX столітті, за винятком, можливо, тільки «Хасидської антології» Луїса Ньюмана, яка була надрукована у 1934 році [11].

Книга професора університету в Бен-Гуріоні Говарда Крейслея «Політична думка Маймоніда в етиці, праві і людському ідеалі» присвячена аналізу творчості Рамбама, протиріч та етики його поглядів. Детально Крейсель зупиняється на питаннях етики, уявленні про Б-га, політичних знань, понятті «добра» і «зла» тощо, які він розглядає з точки зору їх літературного та інтелектуально-історичного контексту. Автор показує, як змінювалися погляди Маймоніда в різні періоди його життя та діяльності [12].

Книга Стівена «Спіноза, лібералізм та питання єврейської ідентичності» стала першим систематичним дослідженням, в якому висвітлюються погляди Боруха Спінози — першого сучасного єврейського мислителя та засновника ліберальної політичної філософії. Дослідник розглянув важливі богословсько-політичні трактати єврейського філософа, а також їх вплив на розвиток таких напрямів, як лібералізм та політичний сіонізм. Як стверджує Стівен Сміт, Спіноза був першим мислителем, який звернув увагу суспільства на громадське становище євреїв, яке раніше дістало назву «єврейське питання», та зробив його одним з найважливіших елементів сучасної політичної думки. Спіноза також запропонував включити ідеї лібералізму до єврейського життя та звільнитися від обмежень релігійної традиції. Сміт відзначає прогресивність робіт Спінози, використання ним природного права і суспільного договору для захисту демократичних політичних інститутів. На

думку Сміта, трактати Спінози являють собою класичний приклад захисту релігійної терпимості та інтелектуальної свободи і закликають до необхідних умов для досягнення політичної стабільності і розвитку ліберальних ідей у суспільстві. Сміт розглядає шляхи вирішення «єврейського питання», які пропонує Спіноза, і здатність іудаїзму до виживання [13].

Проблему розвитку єврейської думки в період пост-Голокосту розглянув у своїй книзі головний рабин Великої Британії Джонатан Сакс. Автор фокусує свою увагу на центральних проблемах сучасної єврейської релігійної думки, зокрема характері єврейського права, стражданнях та сенсі спокутування, ідеї Одкровення, єдності традиції та інтерпретації, розуміння провидіння по відношенню до єврейської історії. Крім того, Джонатан Сакс пропонує свої відповіді на такі теологічні питання, як сенс, зміст та основні напрями єврейського життя. Він узагальнює основні досягнення єврейської релігійної думки за останнє століття та робить висновок про те, що це був один з найтравматичніших та трансфігуральних періодів в історії одного з найдревніших народів світу [14].

Але якщо у роботі Джонатана Сакса йшлося в основному про ідентичність європейського єврейства, то робота Алана Дершовіца присвячена ідентичності та шляхам її збереження у громаді американського єврейства. Монографія Дершовіца стала першим дослідженням, яке дало об'єктивну картину стану єврейської громади США. За його даними, американська громада постійно скорочується у кількості, їй загрожує асиміляція. На думку Дершовіца, збереження ідентичності американських євреїв важлива для долі усього єврейського народу, тому що саме євреї Америки підтримують фінансово, політично, морально сучасну Державу Ізраїль та «громади у розсіянні», а тому це впливає на ідентичність усього єврейства. Автор стверджує, те, що в Америці немає дискримінації щодо євреїв, є позитивним та негативним чинником для розвитку єврейської ідентичності у цій країні. Дершовіц вважає, що єдиним засобом зберегти ідентичність — це збільшити якість і кількість єврейських закладів освіти. Але він також зазначає, що в Америці існує антисемітизм, який поєднує в собі погляди ісламських фундаменталістів, палестинських арабських націоналістів та представників організацій правого крила. Завдання збереження ідентичності американських євреїв повинно, на думку автора, вирішуватися за рахунок зміцнення зв'язків з Ізраїлем, розвитку програм поїздок до «історичної Батьківщини»

еврейської молоді, розвитку програм мовою іврит, релігійної активності сіоністських молодіжних структур [15].

Книгою, яка присвячена філософії відомого мислителя Лео Строса, стала монографія Кеннета Гріна «Єврейська філософія і криза сучасності». Автор вивчає філософські погляди Леві Строса — одного з провідних єврейських мислителів сучасного світу. Монографія містить проникливий аналіз та оригінальні дослідження стану сучасного іудаїзму та історії ХХ століття, яку він розглядає з точки зору «теологічно-політичної кризи», до якої включає події світової історії — від емансипації німецького єврейства до Голокосту, розвитку сіонізму та створення Держави Ізраїль. У книзі аналізується питання асиміляції та її значення для розвитку історії єврейського народу. Автор стверджує, що Стросу загалом вдалося розкрити процес кризи у єврейській думці та історії, охарактеризувати його та зробити належні висновки [16].

Однією з робіт, які зробили значний внесок у вивчення єврейської думки у 1990-ті роки, стала збірка «Парадигми в єврейській філософії», яка вийшла друком за редакцією Рафаеля Йоспе. Автори статей, що увійшли до збірки, зосередили свою увагу на історіографії двох періодів у історії єврейської філософії — середньовічної і сучасного її періоду. Окремо розглядається творчість Емануїла Левінаса та його внесок у розвиток єврейської філософської думки [17].

Основним дослідницьким завданням збірки есе за редакцією Марка Ангела, яка вийшла у 1997 році за назвою «Вивчення думки рабина Йосипа Б. Соловейчика», стало визначення місця міфу як неподільного елемента релігії. У 55 есе відомих науковців з історії єврейської філософії розглянуті питання життя та діяльності одного з найвидатніших єврейських філософів ХХ століття — рабина Соловейчика. У книзі розглядаються різні прояви міфу у сучасному світському та релігійному житті та проаналізовано конкретні випадки міфотворчості у різні періоди єврейської історії — від біблійних часів до сучасності. Автори есе проливають світло на багатогранну діяльність рабина з 1930 до 1980 рр. Рабин Соловейчик (1903–1993) був не тільки видатним талмудистом ХХ століття, але й одним з талановитих єврейських мислителів. Його діяльність як викладача нью-йоркського Єшиви-університету та лідера громади сприяла динамічному розвитку та відродженню ортодоксального іудаїзму в Америці [18].

Слід зазначити, що однією з характерних рис розвитку єврейської думки стало висвітлення найбільш актуальних проблем

сучасності та повсякденного життя. Так, автори статей у збірці «СНІД та єврейська думка і право» за редакцією Гада Фрейденталя зосередили свою увагу на трактуванні цієї проблеми єврейськими філософами та правознавцями зі США, Великої Британії, Ізраїлю і Франції. Автори розглядають та дають відповіді на такі питання, як «чи є ця хвороба карою людству за гріхи?», «які профілактичні заходи щодо хвороби можуть бути запропоновані іудаїзмом?», «як ритуал обрізання впливає на боротьбу зі СНІДом?». Різні варіанти відповідей на ці та інші питання обговорюються у есе фахівцями з питань етики, єврейського закону, правознавцями та рабинами. Посилаючись на біблійні, рабинські і талмудичні джерела, вчені в основному сходяться у висновку, що хоча гомосексуалізм засуджується єврейською релігією як аморальне явище, цінність людського життя є нескінченною, і що люди, які живуть зі СНІДом, заслуговують нашого милосердя та доброти. Єврейська думка та право рекомендують надавати таким людям належний догляд та благодійну допомогу [19].

Іншою роботою, автори якої демонструють життєвість сучасної єврейської філософії, а також аналізують відповіді іудаїзму на найбільш актуальні проблеми сьогодення, зокрема проблеми автономізму та індивідуальності, стала книга «Автономія та іудаїзм: індивідуальне та суспільне у єврейській філософській думці», яка вийшла у світ у 1992 р. У збірці відображені погляди та роботи, які містили аналіз та репрезентували велику кількість філософських шкіл, у тому числі кантіанської, неокантіанської, аристотелівської, школи Маймоніда, Маркса, Гадамера, а також широкий спектр біблійних і класичних рабинських текстів. Збірка об'єднала думки провідних єврейських філософів щодо автономії у єврейській традиції та філософії. Автори аналізують це питання, починаючи з проявів індивідуальності окремих персонажів Біблії до сучасної дискусії серед єврейських мислителів, що стосувалася прагнення євреїв до збереження своєї автономності та участі євреїв різних країн у побудові плюралістичного суспільно-політичного устрою держав у сучасному світі [20].

Іншою роботою, яка була присвячена проблемі автономізму єврейської думки та сучасного стану єврейської філософії, стала книга провідних британських філософів «Перспективи єврейської думки та містицизму», яка вийшла за редакцією Александра Альтмана, Альфреда Іврі, Еліота Вольфсона та Алана Аркуша. Автори збірки відобразили проблему збереження актуальності єврейсько-

го містицизму у сучасній єврейській філософії, зокрема, що стосується розвитку кабалістичних знань, містичного трактування текстів Талмуда тощо. Вони підкреслили, що подальший розвиток містичного напрямку у єврейській філософії надає їй особливої привабливості для її прибічників та дослідників [21].

Філософські погляди відомого єврейського філософа Емануеля Левінаса були розглянуті у монографії професора Ворвікського університету Сіна Хенда. Емануель Левінас, який є одним з ключових філософів у період після Хайдеггера, набуває дедалі більшого авторитету у сучасній філософській думці світу за рахунок присутності серед вчених дискусії щодо особистості людини та відповідальності. Монографія британського вченого охоплює і інкапсулює основні філософські та етичні проблеми двадцятого століття, поєднуючи розуміння базової феноменологічної думки до вимог єврейської культури та її заснування в нескінченному процесі тлумачення талмудичних текстів. Учений досліджує внесок Левінаса у ці дебати, а саме — його ідею примату етики над онтологією або гносеологією. Він розкриває питання про те, як сучасні вчені, які працюють у галузях теорії літератури, культурології, фемінізму і психоаналізу, звертаються до робіт Левінаса з метою надання своїм дисциплінам етичного аспекту [22].

Першою роботою, яка стала демонстрацією постмодерністських філософських і літературних підходів до дискусії щодо розвитку єврейської думки після Голокосту, стала книга Захарії Брайтермана «Б-г після Аушвіцу: традиція та зміна у єврейській думці після Голокосту», яка вийшла у видавництві Принстонського університету. Автор стверджує, що розвиток технології масового знищення людей у ХХ столітті має глибокий вплив на формування форм єврейської релігійної думки. Автор показує, як ключові єврейські теологи розглядають пам'ять про Освенцім, відкидаючи традиційні теодицеї, відмовившись від будь-яких спроб виправдати і реабілітувати відносини між Б-гом та катастрофічними стражданнями цілого народу. Автор характеризує це відхилення як «антитеодицею» та робить спробу висвітлити його з огляду на роботи таких філософів, як Річард Рубінштейн, Еліезер Берковіц і Еміль Факенхейм. Крім того, спираючись на роботи Мікі Баля, Харольда Блюма, Жака Дерріда, Умберто Еко, Мішеля Фуко, професор Брайтерман оцінює питання про те, як єврейські інтелектуали за рахунок тлумачення Біблії та Мідрашу відтворили релігійну думку в період після Освенціма. Ця книга загалом

посприяла появі постмодерністського повороту у сучасних єврейських і теологічних дослідженнях [23].

Серія есе відомого філософа Мілтона Конвіца, присвячених порівняльній характеристиці між Торою як зводом законів та постанов і американською Конституцією, була надрукована у видавництві Сіракузького університету у 1998 р. Автор докладно аналізує створення у Сполучених Штатах системи верховенства права та Конституції і той вплив, який мав іудаїзм на створення та прийняття Конституції США, а також на історію конституційного процесу, що відбувався протягом усієї американської історії. Ці есе відображують характерні особливості розвитку американської єврейської думки та її політико-правового аспекту [24].

Актуальною роботою, присвяченою ролі миру та примирення у єврейській думці, стала монографія Вальтера Гомулки і Альберта Фрідландера «Ворота досконалості: ідея миру в єврейській думці». З погляду авторів, ідея миру та взаєморозуміння завжди відігравали важливу роль в єврейській думці, зокрема, іудаїзм як найдревніша Авраамічна релігія характеризується прагненням до миру. На відміну від інших релігій, зокрема ісламу, що вітає прозелітизм, навіть під загрозою зброї, іудаїзм негативно ставиться до релігійних війн та поширення своєї релігії у світі. Автори на основі аналізу великої кількості різних джерел, починаючи від біблійних текстів, історії Ізраїлю, а також талмудичних текстів та філософських робіт до періоду ХХ століття, простежили розвиток ідеї миру та його практичного втілення у життя. У монографії розглянуті роботи періоду Реформації, присвячені проблемі миру таких видатних філософів, як Самсона Гірш (1815–1889), Лео Бека (1873–1956), представників прогресивного іудаїзму тощо [25].

Проблему взаємовідносин біблійної культури та філософії розглянув Кеннет Грін у своїй монографії «Єврей та філософ: повернутися до Маймоніда в єврейській думці Лео Строса». Автор досліджує питання: чи сумісна філософія та біблійна віра та які заходи можна вжити для зближення їх позицій. Філософ Строс у своїх ранніх творах вважав, що кожна спроба погодити ці дві системи поглядів призводить до жертви однієї на користь іншої. Пізніше Строс дійшов висновку, що філософія та біблійна віра можуть мирно співіснувати та вчитися одна у одній [26].

Розвиток єврейської філософської думки 1990-х рр. залишався предметом уваги багатьох дослідників. Представники різних наукових шкіл порушували та розглядали проблеми історії та сучасності

єврейської думки. Особливу увагу фахівці приділяли пошуку відповідей на актуальні проблеми сучасності у класичних та сучасних творах єврейської думки. Безумовно, розвиток глобалізації та зміни у сфері суспільно-політичного життя Європи та США мали свій вплив на розвиток єврейської думки. Роботи єврейських філософів та постійний розвиток іудейського законодавства живлять інтерес сучасних дослідників. У період 1990-х років дослідники єврейської думки вивчали такі теми, як зміни у суспільній моралі, боротьба зі СНІДом, антисемітизм, актуальність біблійних заповідей, взаємовідносин між статтями та інші актуальні питання сучасного життя.

Важливе місце у процесі дослідження єврейської думки також належить введенню до наукового обігу нових документів на івриті з єврейської спадщини, талмудичних праць арамейською мовою, робіт середньовічних єврейських філософів мовами європейських народів. Дослідження представників англомовної науки у 1990-ті роки заклали фундамент для подальшого розвитку цієї галузі знань, що дозволило сформулювати відповіді на основні виклики сучасності.

---

1. Seven Jewish cultures: a reinterpretation of Jewish history and thought by Ephraim Shmueli. — Cambridge: Cambridge University Press, 1990. — 312 pp.

2. Hasidic responses to the Holocaust in the light of Hasidic thought by Pesach Schindler. — Jersey City: Ktav Publishing House, 1990. — 204 pp.

3. After tragedy and triumph: essays in modern Jewish thought and the American Experience by Michael Berenbaum. — Cambridge: Cambridge University Press, 1990. — 228 pp.

4. Jewish History and Thought: An Introduction by Menahem Mansoor. — Jersey City: Ktav Publishing House, 1991. — 571 pp.

5. Neoplatonism and Jewish thought by Lenn Evan Goodman. — NY: State University of New York Press, 1992. — 454 pp.

6. Dilemmas in modern Jewish thought: the dialectics of revelation and history by Michael Morgan. — London, 1992. — 181 pp.

7. The Midrashic imagination: Jewish exegesis, thought and history by Michael Fishbane. — NY: State University of New York Press, 1993. — 296 pp.

8. The Other in Jewish thought and history: construction of Jewish culture and by Laurence Jay Silberstein, Robert L. Cohn. — New York: New York University Press, 1994. — 467 pp.

9. Choices in Modern Jewish Thought: A Partisan Guide by Eugene Borowitz. — Behrman House, 1995. — 372 pp.

10. The religious thought of Hasidism: text and commentary by Norman Lamm. — London, 1999. — 711 pp.
11. Hasidic Anthology by Louis Newman. — London: Scribner, 1934. — 720 pp.
12. Maimonides' political thought in ethics, law, and the human ideal by Howard Theodore Kreisel. — NY: State University of New York Press, 1999. — 416 pp.
13. Spinoza, Liberalism and the Question of Jewish Identity by Steven Smith. — New Haven: Yale University Press, 1998. — 288 pp.
14. Crisis and covenant: Jewish thought after the Holocaust by Jonathan Sacks. — Manchester: Manchester University Press, 1993. — 248 pp.
15. The Vanishing American Jew: In Search of Jewish Identity for the Next Century by Alan Dershowitz. — NY: Little, Brown and Company, 1997. — 395 pp.
16. Jewish philosophy and the crisis of modernity: essays and lectures in modern by Leo Strauss, Kenneth Hart Green. — NY: State University of New York Press, 1997. — 505 pp.
17. Paradigms in Jewish philosophy by Raphael Jospe. — Madison: Fairleigh Dickinson University Press, 1997. — 290 pp.
18. Exploring the thought of Rabbi Joseph B. Soloveitchik by Marc Angel. — Jersey City: Ktav Publishing House, 1997. — 346 pp.
19. AIDS in Jewish thought and law by Gad Freudenthal. — Jersey City: Ktav Publishing House, 1998. — 175 pp.
20. Autonomy and Judaism: The Individual and the Community in Jewish Philosophical Thought. — NY: State University of New York Press, 1992. — 229 pp.
21. Perspectives on Jewish thought and mysticism by Alexander Altmann, Alfred L. Ivry, Elliot R. Wolfson, Allan Arkush. — London, 1998. — 508 pp.
22. Facing the other: the ethics of Emmanuel Levinas by Sean Hand. — NY: Routledge, 1996. — 288 pp.
23. (God) After Auschwitz: Tradition and Change in Post-Holocaust Jewish Thought by Zachary Braiterman. — New Jersey: Princeton University Press, 1998. — 204 pp.
24. Torah and Constitution: essays in American Jewish thought by Milton Konvitz. — Syracuse: Syracuse University Press, 1998. — 222 pp.
25. The gate to perfection: the idea of peace in Jewish thought by Walter Homolka, Albert Friedlander. — NY: Berghahn Books, 1994. — 128 pp.
26. Jew and philosopher: the return to Maimonides in the Jewish thought of Leo Strauss by Kenneth Hart Green. — NY: State University of New York, 1993. — 27 pp.